כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת שופטים ■ כ"ט אב ה'תש"פ ■ 19.08.2020 ■ גליון מס' 596

ונתן לך רחמים

/ הרב יעקב הלוי פילבר

"עיר הנידחת" היא מצווה הדורשת מן האדם אכזריות מופלגת כדי לקיים אותה, ככתוב: "הכה תכה את יושבי העיר ההיא לפי חרב . . . ושרפת באש את העיר ואת כל שללה תקבוץ אל תוך רחובה, ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל לה' אלקיך, והיתה תל עולם ולא תבנה עוד" וכך מתאר אותה הרמב"ם: "שיצאו אנשים בני־בליעל והדיחו את יושבי עירם לעבוד אלהים אחרים, ואם הודחו רוב יושבי העיר שולחים להם שני תלמידי חכמים להזהירם ולהחזירם למוטב, אם חזרו ועשו תשובה מוטב. ואם עומדים באיולתם, בית דין מצוים לכל ישראל לעלות עליהם לצבא, והם צרים עליהם ועורכים עמם מלחמה עד שתבקע העיר, והורגים כל אלו שעבדו בסייף ושורפים את העיר באש". והנה על הפרשה הזו אמרו חז"ל במסכת סנהדרין [עא א]: "עיר הנידחת לא היתה ולא עתידה להיות, ולמה נכתבה? דרוש וקבל שכר". קל להבין את הרישא של המאמר: "לא היתה", כלומר שעד תקופת הגמרא לא נוצרו עדיין במציאות הנסיבות המחייבות לקיים דיני עיר הנידחת. אך הסיפא של המאמר האומר: "ולא עתידה להיות" קשה, אם מראש היה ידוע לתורה שעיר הנידחת לעולם לא תהיה, מדוע מלכתחילה כתבה אותה התורה? את הצורך, לכתוב בתורה דבר מסוים אף על פי שלא יתקיים לעולם למעשה, מסביר הראי"ה [אגרות ראיה אג' רסו] וכך כתב שם: "פרשת בן סורר ומורה, עיר הנידחת ובית המנוגע, למאן דאמר: לא היו ולא עתידין להיות, ונכתבו משום דרוש וקבל שכר. והשכר על הדרישה גדול הוא מאד, כי הוא המלח המעמיד צביון הטוב על ידי תגבורת שנאת הרע בכל ענפיו, וכיון שהוא עושה באורח לימודי את פעולתו, אינו מניח בפועל לרשע משחית באמת להשתרש כלל ועיקר". וכוונתו שאכן ההלכות הללו אינן נוגעות למעשה, אלא הן בעיקרן הלכות בעלות ערך חינוכי, שהאדם הלומד אותן בעיסוק הלימודי שלהן מפנים את המסר החינוכי שלהן. כי הידיעה הבאה לאדם מתוך לימודו, אפילו אם היא תיאורטית בלבד, על העונש החמור הצפוי לאדם על המעשים הללו, הידיעה הזאת היא המפנימה לתודעתו של הלומד את הסלידה וההתרחקות מהמעשים שיש עליהם עונש כה חמור, עד שבפועל לא יעז מאן דהו לעשותם. על התופעה הזו שיש ההבדל בין תורה שבכתב שמענישה עונש חמור, לתורה שבעל פה שמונעת את העונש הכתוב, אמרו ב"זהר": ש"תורה שבכתב" הוא אבא, ותורה שבע"פ היא אמא, וכשילד חוטא האבא מרים את ידו להעניש את הילד, ואז האמא תופסת את יד האבא ומונעת ממנו להכות את הילד, כך התורה שבכתב אומרת "עין תחת עין" ותורה שבעל פה מפרשת שהכוונה לממון.

מלבד הערך החינוכי שבפרשת "עיר הנידחת", מעבירה לנו התורה בפרשה הזו מסר נוסף, והמסר הוא הבטחת התורה "ונתן לך רחמים וריחמך", שהתורה מבטיחה לנו שלמרות שהענשה של עיר הנידחת בעונש כה חמור ואכזרי, כיון שהמעשה נעשה במצות הבורא, אין לחשוש שהמעשה הזה יביא את העושה אותו להשחתת מידותיו ולהפוך אותו לאכזרי, כי קיום מצוה אינו משחית. את ההבטחה הזו מסביר רבי חיים בן עטר בספרו "אור החיים" וכך כתב: "ונתן לך רחמים ורחמיך - כוונת מאמר זה כאן, לפי שציווה על עיר הנידחת שיהרגו כל העיר לפי חרב, ואפילו בהמתם, מעשה הזה יוליד טבע האכזריות בלב האדם, כמו שספרו לנו הישמעאלים כת הרוצחים במאמר המלך, כי יש להם חשק גדול בשעה שהורגים אדם, ונכרתה (ונסתלקה) מהם שורש הרחמים והיו לאכזר. והבחינה (התכונה הזו) עצמה תהיה נשרשת ברוצחי עיר הנידחת, לזה אמר להם (הקב"ה) הבטחה: שייתן להם רחמים, הגם שהטבע יוליד בהם האכזריות, (והקב"ה) מקור הרחמים ישפיע בהם כוח הרחמים מחדש, לבטל כוח האכזריות שנולד להם מכוח המעשה". בדבריו אלו יש גם תשובה לסיסמא השקרית הנשמעת במחוזותינו חדשים לבקרים: "הכיבוש משחית", שיש בה הטעיה כפולה: א. ארץ ישראל בכלל, ובפרט חבלי יהודה והשומרון שהם לב לבה של ארצנו אינם "שטח כבוש". ב. קיום מצות ישוב הארץ, גם אם נאלצים אנו בקיומה להשתמש באמצעים אלימים כדרכה של מלחמה והתגוננות, על המעשים הללו יש

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

שו"ת קיץ

מתברר, כי באותה מסעדה מקפידים על 'בישולי גויים' רק לדעת הרמ"א, כלומר המשגיח מדליק בכל בוקר את התנורים ומקומות הבישול...

המשך בעמ' 2

מלכי חסד הם

בפרשתנו אנו מצווים על מינוי מלך בארץ ישראל, כאשר אנו יושבים על אדמתנו. מאז שיצאנו ממצרים ועד שמינו ישראל מלך עליהם עברו...

המשך בעמ' 3

"חוץ מאחד"

רביעי טיסת K.L.M מאמסטרדם לישראל. הרב ישי וליס ששב זה עתה מסמינר ערכים, התמקם בכיסאו, ולצדו התיישב איש עסקים ישראלי...

המשך בעמ' 4

סיפור לשבת

ד"ש מעולם האמת

סיפור פלאי שראה אור בימים אלה, בעקבות הסתלקות לבית עולמו של הרב אליעזר דוד פרידמן, מזקני וחשובי חסידות ויז'ניץ. איש אשכולות...

המשך בעמ' 5

שביבים

- *לעקוף את הקורונה*
- *"תודה, אנחנו מסתדרים"*
- *כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַה' אֱלֹקֶיךָ וגו'. לֹא תֹאכַל כָּל תּוֹעֵבָה*

המשך בעמ' 7

לנו הבטחה תורנית שלא תשחית את מידותינו. ולא זו בלבד אלא כדברי "אור החיים": "יושפע עלינו שפע של רחמים ממרומים". ואם לצערנו יש תופעות של השחתת המידות ואלימות בחברה הישראלית הם דווקא בעיקר בתחומי ה"קו הירוק", ואין להן ולא כלום לישיבתנו ביהודה והשומרון, אלא השחיתות והאלימות הן תוצאה של תרבות חקיינית של המקולקלים שבאומות העולם הפוגעת בחוסן הלאומי והמתנכרת ליהדות במחיקת הסממנים של התרבות היהודית לדורותיה, הוסף להם את האנוכיות והחומרנות האוכלת בנו כל חלקה טובה, ותקבל חברה אוכלת יושביה. על כן לא "הכיבוש" משחית, אלא התנהלותם המתירנית של הטוענים טענה זו היא שהביאה עלינו את כל תחלואי התקופה, לכלל אזרחי המדינה ובעיקר לצעיריה.

אלא שמצווה זו (של עיר הנידחת) היא להלכה ואינה נוהגת למעשה כמו שמובא בתוספתא סנהדרין [פי"ד א]: "עיר הנידחת לא היתה ולא עתידה להיות - ולא נכתבה אלא לומר: דרוש וקבל שכר". והאמירה זו תואמת את מה שמובא במסכת מכות [ז א]: "סנהדרין ההורגת אחד בשבוע (אחד לשבע שנים) נקראת חובלנית, רבי אליעזר בן עזריה אומר: אחד לשבעים שנה, רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים: אילו היינו בסנהדרין לא נהרג אדם מעולם". שני דברים נאמרו בתוספתא על עיר הנידחת: האחת, שעיר הנידחת "לא היתה", והשניה שעיר הנידחת "לא עתידה להיות". והנה האמירה ש"לא היתה" אפשר להסבירה מבחינה עובדתית שבעבר לא קרה מקרה כזה, ואילו האמירה "לא עתידה להיות" היא שגם אם אירע מעשה של עיר הנידחת, גם אז יכול בית הדין בדרכו ע"י חקירת העדים ופרטי המעשה למצוא פתח מילוט שלא להוציא פסק דין מות ולמנוע את הריגת העבריינים.

שו"ת קיץ

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שאלה: **במסגרת טיול משפחתי בצפון, נכנסנו לאחת המסעדות הכשרות למהדרין כדי להשביע את רעבוננו.**

לאחר בירור אצל בעל המסעדה והמשגיח, עלה כי נתוני הכשרות הם אכן לשביעות רצוננו, חוץ מפרט אחד.

מתברר, כי באותה מסעדה מקפידים על 'בישולי גויים' רק לדעת הרמ"א, כלומר המשגיח מדליק בכל בוקר את התנורים ומקומות הבישול הנוספים, אך מי שמניח בפועל את המאכל על האש הוא גוי העובד במקום (ערבי).

האם מותר גם לבני ספרד ההולכים בדעת השולחן ערוך לאכול במסעדה כגון זו?

תשובה: אכן נחלקו השולחן ערוך והרמ"א[א] האם כדי להפקיע מגזירת בישולי גוים די בזה שיהודי מדליק את האש (כך היא שיטת הרמ"א) או שאין זה מספיק וצריך שיהודי יניח בפועל את המאכל על האש (וכך נוקט השולחן ערוך).

וממילא בני ספרד הפוסקים כשיטת השולחן ערוך צריכים להחמיר בזה כדעת השולחן ערוך.

אמנם במקום הצורך גם הם יכולים להקל לאכול במסעדה כזו, על אף שלדעת השולחן ערוך הרי זה בגדר 'בישולי גוים', והוא משום צירוף של כמה וכמה סברות ושיטות להקל וכדלהלן:

א': שיטת הראב"ד[ב] שאין בישולי גויים כאשר הגוי מבשל בבית ישראל, ועל אף שהשולחן ערוך לא פסק כך[ג], מכל מקום ניתן לצרף שיטה זו (כאשר המסעדה היא אכן בבעלות יהודית).

ב': שיטת הראשונים (מובא בש"ך[ד]) שאיסור בישולי גויים שייך רק בגוי שמבשל מרצונו - מאהבת ישראל, אבל כאשר מדובר על פועל העושה זאת עבור הכסף - אין בכך איסור.

ג': שיטת המהריט"ץ[ה] שגם בבישולי גויים יש לחלק בין 'בישול בעל הבית' כלומר- בישול של אדם פרטי, לבין 'בישול פלטר', כלומר בישול של מסעדה שעוסקת בכך ומוכרת להמונים, שבזה לא שייך חשש 'חתנות' וקירוב הדעת.

ד': ולכל הנ"ל נצרף את שיטת הרמ"א ובני אשכנז שהדלקת האש על ידי יהודי מועילה לגזירת 'בישולי נכרים'.

ולכן ניתן להקל במקום הצורך בשופי, והמחמיר תבוא עליו ברכה[ו].

ויש לדעת שפעמים רבות ניתן לבקש רשות מבעל המסעדה להניח בעצמכם את השיפודים וכדומה על האש, ולאחר שהם יגיעו לשליש בישול (מאכל בן דורסאי) הפועל הגוי ימשיך להתעסק עמם עד גמר הבישול, ולא תצטרכו לכל הצירופים הנ"ל.

א - שולחן ערוך יורה דעה סימן קיג סעיף ז'.
ב - מובא בתוס' למסכת עבודה זרה דף ל"ח עמוד א'.
ג - אלא כדעת ר"ת החולק על הראב"ד, כמבואר בדברי השו"ע שם סעיף א'.
ד - עיין ש"ך שם על סעיף ד' ס"ק ז'.
ה - שו"ת מהריט"ץ (ישנות) סימן קס"א.
ו - עיין בזה בשו"ת יחוה דעת חלק ה' סימן נ"ד, ושו"ת יביע אומר חלק ט יו"ד סימן ו'.

מלכי חסד הם

/ הרב איתמר הרשקו

בפרשתנו אנו מצווים על מינוי מלך בארץ ישראל, כאשר אנו יושבים על אדמתנו. מאז שיצאנו ממצרים ועד שמינו ישראל מלך עליהם עברו כארבע מאות שנה. אך גם כאשר סוף כל סוף ביקשו ישראל למנות עליהם מלך, נזף בהם שמואל על בחירתם במלך, במקומו. ויחד עם תפילתו של שמואל עליהם- לכפר על עוונם, הוא ממנה את שאול כמלך הראשון בישראל.

מאז היו בישראל כשלושים מלכים שמלכו במשך כארבע מאות שישים שנה, עד לחורבן בית המקדש הראשון.

כאשר אנו באים להסתכל על היחס של הנביאים כלפי המלכים שהיו בימיהם, ניכרת ביקורת רבה מהנביאים על דרך הנהגתם של המלכים ומלכותם על ישראל, ובמיוחד בקשר של המלך עם האומות ומלכיהם.

ראש וראשון לכך- הינו שאול המלך, שכאשר מצווה אותו שמואל ללכת ולהכרית זרעו של עמלק, שאול מקיים זאת אך לא בשלימות. הנביא מציין זאת במילים- "וירב בנחל[1]", ודרשו חז"ל עה"פ הנ"ל[2], שהתחיל שאול לדון ומה על נפש אחת- רצח אדם שנמצא בקרבנו ולא נודע מי הכהו, באים הסנהדרין ואומרים "ידנו לא שפכו את הדם הזה[3]" משום שאמרה התורה הבא עגלה ערופה. כל נפשות הללו על אחת כמה וכמה. ואם אדם חטא, בהמה מי חטאה. ואם גדולים חטאו, קטנים מי חטאו. יצתה בת קול ואמרה לו "אל תהי צדיק הרבה[4]", אל תרחם על האכזרים. ומכאן גם למדו חז"ל שהמרחם על האכזרים, סופו שיתאכזר לרחמנים. שכן בנוב עיר הכהנים, הורה שאול לדואג, שייסוב ויפגע בכוהנים כולם[5], על כך שעזרו לדוד לברוח ממנו. יצאת בת קול ואמרה לו "אל תרשע הרבה[6]". ועל דבר זה הפסיד מלכותו שלא שמר לעשות את דבר ה', כאשר חמל על אגג מלך עמלק.

שני לו- דוד שבא לנחם את חנון בן נחש מלך עמון, על מות אביו. ובזה הוא דרש את שלום עמון, למרות שנאסר זאת עלינו בתורה[7]. מעשה הניחום של דוד גרם הן לפגיעה בכבודם של משרתיו והן בכבודם של ישראל, במלחמה עם ארבע אומות.

מלך נוסף שג"כ פעל בדרך של רחמים כלפי מלכי הגויים היה אחאב. כאשר הוא נלחם בארם ואף גבר עליהם, הם מחליטים להציג עצמם כנכנעים כלפי אחאב ובכך עולה בידם להציל עצמם, למרות שאלישע הודיע לאחאב שעליו לפגוע במלכי ארם[8]. אחאב נענה לקריאה הזו של מלך ארם ואף מוסר לו חזרה ערים אותם כבש במלחמה תוך הבטחה שהוא ישיב לארם את הערים שכבש מהם וכן ייתן להם לסחור בתוך שומרון[9]. על מעשה זה נענש אחאב שנהרג תחת מלך ארם[10].

כדי להבין מדוע המלכים נהגו בדרך של רחמים וחסד כלפי מלכי הגויים, יש להתבונן בהבדל בין פרשתנו במצוות מינוי מלך לבין מה שכתוב בספר שמואל כאשר ישראל מבקשים למנות מלך בפועל.

בעוד שבפרשה שלנו המצווה היא לשים עלינו מלך, כאשר אנו נוחלים הארץ ומבקשים לשים מלך ככל הגויים אשר סביבותינו. עצם הבקשה למנות מלך כמו כל אומה ולשון, אין בכך שום פסול ואף למצווה יחשב.

אך כאשר מבקשים ישראל משמואל למנות להם מלך הם אומרים "שימה לנו מלך לשפטנו ככל הגויים[11]". דבר זה גורם לשמואל להתפלל לה' שיסלח לישראל על הבקשה הזו, כיוון שביקשו שהמלך ישפוט אותם, בעוד שתפקידו של המלך אינו לשפוט את העם, אלא להנהיגו.

עם ישראל התרגל במשך מאות שנים לשופטים המנהיגים אותו, וכך הוא גם ראה את המלך- כשופט. דבר זה גרם למלכים לנהוג כשופטים, בכך שפעלו עם מלכי האומות בדרך של משפט ולא בדרך של מלוכה. שאול חמל על אגג, דוד ניחם את חנון, ואחאב שיחרר את בן הדד. וזאת משום שהמלך בשונה מהשופט צריך לתפוש את ההנהגה ולהוביל את ישראל, ולא להיות רק כשופט המביט מהצד.

הרמב"ם[12] מונה שלוש מצוות שישנם על ישראל לעשות עם כניסתם לארץ- למנות עליהם מלך, להכרית זרעו של עמלק ולבנות את בית הבחירה[13], ובהלכה שאח"כ מפרט הרמב"ם את סיבת סדר המצוות האלו.

על השאלה מדוע נענשו ישראל כשביקשו מלך משאול, למרות שזו המצווה שנמצאת בפרשתנו, עונה הרמב"ם[14] שגם כאשר באים לקיים את מצוות מינוי המלך, יש לעשות זאת על פי ציווי התורה ולא כדרך שבאה לפרוק עול.

משום כך מדגיש הרמב"ם את סדרם של המצוות בכניסה לארץ. הראשונה במינוי מלך, כדי שיהיה לנו מלך עלינו שיכוון דרכנו וינהיגנו. כמו שנאמר פרשתנו- 'שום תשים עליך', שהמלך צריך להיות מעלינו. אחרי שנבין זאת והמלך יהיה ככל הגויים אשר סביבותינו, באה המצווה השנייה- הכרתת זרעו של עמלק, הבאה לבדל את ישראל משאר האומות וכדי להגיע לכך צריך לבטל את מהותו של עמלק.

הרמב"ם מונה את מצוות מחיית עמלק כמצווה הנוהגת גם כיום[15], למרות שעל מצוות מחיית ז' אומות פוסק הרמב"ם שכבר אבד זכרם בימי סנחריב- ואין היא נוהגת כיום.

ההבדל שבין האומות נעוץ במהותם. מחיית עמלק פירושה סילוק כל מה שהפוך לישראל, שכן עמלק מייצג את הרוע המוחלט שהוא ההפך הגמור לישראל- רחמנים בני רחמנים. וכדי שלא יטעה מלך ישראל ויפעיל רחמים במקום בו אין צורך בכך[16], באה המצווה השנייה במחיית עמלק- כדי להביא לידי שירוש כל רגש שאינו אמתי וביטולו. רק אח"כ אפשר לבנות את בית הבחירה, כמקום שממנו יוצאת הוראה לישראל ולשם באים כולם. ובית מקדש שנבנה מתוך תפישה כזו של מלכות- יחזיק מעמד.

מינוי מלך בישראל הוא לא רק עניין כללי של העם כי אם דבר שמשפיע על כל אחד ואחד[17], וכאשר המלך דבק בתורה והולך בדרכיה, הולכים כל העם אחריו ודבקים בתורה.

ויהי רצון שנזכה לקיום דברי הנביא "ועבדי דוד מלך עליהם ורועה אחד יהיה לכלם ובמשפטי ילכו וחקתי ישמרו ועשו אותם[18]", בימים אלו בהם זכינו להיכנס שוב לארצנו.

1 - שמו"א טו, ה
2 - יומא כא:
3 - דברים כ, ז
4 - קהלת ו, טז
5 - שמואל א כב
6 - קהלת ו, יז
7 - "ויאמר דוד אעשה חסד עם חנון בן נחש" (שמואל ב י, א)- א"ל הקב"ה אתה תעבור על דברי, שאני כתבתי "לא תדרוש שלומם וטובתם" (דברים כג, ז) ואתה תעשה עמם גמ"ח? 'אל תהי צדיק הרבה' (קהלת ז, טז)... ולבסוף בא לידי בזיון- "ויקח חנון את עבדי דוד ויגלח את חצי זקנם" וגו' (שמואל ב י, ד). ואח"כ לידי מלחמה עם ארם נהרים ועם מלכי צובה ועם מלכי מעכה ועם בני ארבע אומות. מי גרם לו, שבקש לעשות טובה, עם מי שא"ל הקב"ה לא תדרוש שלומם וטובתם, לכך כתיב צרור את המדינים (במדבר כה יז)"- תנחומא פרשת פנחס סימן ג
8 - "ויאמרו אליו עבדיו (למלך ארם) הנה נא שמענו כי מלכי בית ישראל כי מלכי חסד הם נשימה נא שקים במתנינו וחבלים בראשינו ונצא אל מלך ישראל אולי יחיה את נפשך. ויחגרו שקים במתניהם וחבלים בראשיהם ויבאו אל מלך ישראל ויאמרו עבדך בן הדד אמר תחי נא נפשי"...- מלכים א כ, לא- לב
9 - "הערים אשר לקח אבי מאת אביך אשיב וחוצות תשים לך בדמשק כאשר שם אבי בשמרון ואני בברית אשלחך ויכרת לו ברית וישלחהו" מלכים א פרק כ לד
10 - "והיתה נפשך תחת נפשו" שם, מב
11 - שמואל א ח, ה
12 - בהלכות מלכים ומלחמותיהם, פרק א הלכה א
13 - "שלוש מצוות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ- למנות להם מלך שנאמר "שום תשים עליך מלך" (דברים יז,טו), ולהכרית זרעו של עמלק שנאמר "תמחה את זכר עמלק" (דברים כה,יט), ולבנות להם בית הבחירה שנאמר "לשכנו תדרשו, ובאת שמה" (דברים יב,ה)"
14 - "מאחר שהקמת המלך מצוה, למה לא רצה הקדוש ברוך הוא כששאלו מלך משמואל? לפי ששאלו בתרעומת, ולא שאלו לקיים המצוה, אלא מפני שקצו בשמואל הנביא, שנאמר "כי לא אותך מאסו, כי אותי מאסו" (שמואל א ח,ז)- שם, ג
15 - הל' מלכים ה, ה
16 - כמו שעשו שאול, דוד ואחאב
17 - וכדי לחזק זאת פוסק הרמב"ם "שליבו (של המלך),הוא לב כל קהל ישראל, ולפיכך דיבקו הכתוב בתורה יתר משאר העם, שנאמר "כל ימי חייו"- שם ג הל' ו
18 - יחזקאל לז, כד

"חוץ מאחר"

/ הרב דויד ברוורמן, ערכים

רביעי טיסת K.L.M מאמסטרדם לישראל. הרב ישי וליס ששב זה עתה מסמינר ערכים, התמקם בכיסאו, ולצדו התיישב איש עסקים ישראלי. אותות הצלחת הסמינר נתנו חשק לרב וליס להמשיך את ההשפעה עם זה שלצדו... שיחה ערה התפתחה ביניהם. כנהוג בטיסות, המזמינים את ארוחת "הגלאט" מקבלים את מנת האוכל ראשונים. הרב וליס קיבל לידו את מנת הגלאט שהכילה פיסת עוף בינונית בתוספת אורז ואפונה. דקותיים אח"כ קיבל חברו את הארוחה הרשמית של: K.L.M אלא שהיא רח"ל "טריפה"... בחצי עין הציץ הרב וליס לראות מהם מעדני הטרפה שהוגשו לשכנו... והנה להפתעתו: עוף, אורז ואפונה... הוא פנה אליו בפליאה: "ראה, ארוחת הגלאט שלי זהה לארוחתך, לו היית יודע זאת מראש, בוודאי היית מזמין ארוחת גלאט. הלא כן?! להפתעתו, השיב האיש בשלילה!: "אני חילוני!" השיב האיש ביבושת. "נו, ואז?" - שאל הרב ישי. ניחא אם היו מגישים לך מעדני תבל, הייתי מבין שהניסיון קשה עבורך, אך התפריט של שנינו שווה בכמותו ובטעמו, מדוע שלא תעדיף כשר?!" החבר לטיסה כלל לא התרשם: "אתה באמת לא מבין?! אני חילוני! נקודה! לחילוני אין עניין לאכול כשר!" הוא נעץ את מזלגו בעוף ופתח באכילה. הרב וליס מספר את הדברים בכאב גדול: "כאב לי לראות את היהודי סועד סעודת טריפה לתאבון, וכאב לי יותר הקבעון שהוכרז שוב ושוב: "אני חילוני". קביעה זו כביכול פוטרת אותו מייסורי מצפון, ומרצון מינימלי לממש את היותו יהודי". בפרשת שופטים משרטטת התורה את הראויים מעם ישראל לצאת ל"מלחמת מצווה", כפי הנאמר: "כי תצא למלחמה על אֹיְבֶיךָ וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם כי ד' אלוקיך עמך הַמַּעַלְךָ מארץ מצרים... ונגש הכהן וְדִבֶּר אל העם. ואמר אליהם שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם" (דברים כ' א') "שמע ישראל" - מביא רש"י את דברי הגמרא: "אפילו אין בכם זכות אלא "קריאת שמע בלבד", כדאי אתם שיושיע אתכם". בהמשך, התורה מצווה שהשוטרים ישלחו לביתם את אלו אשר יש חשש שיטילו מורך לב בעם בשעת המלחמה, כמו אדם אשר בנה בית חדש ולא חנכו, ומסיימת ב"איש הירא ורך הלבב" שישוב לביתו, פן יַמַס את לבב אחיו במלחמה. ומיהו אותו "ירא"? מביא רש"י את מחלוקת רבי עקיבא ורבי יוסי הגלילי: ר"ע סובר שעסקינן באיש שאינו מסוגל לראות חרב שלופה, ואילו ריה"ג סובר שעסקינן בירא מעבירות שבידו. מבארים מפרשי התורה, שפרשה זו לא מסתכמת בהוראת שעה מיהו הראוי לצאת למלחמה, כי אם בדמות של היהודי הרצוי והראוי, העוסק בעבודת ד', ובמלחמת היצרים היום יומית. יש להתבונן בדברי ריה"ג על אותו "ירא" מעבירות שבידו, נשמע מדבריו שזוהי דמות שלילית. אך הנה המעיין בספרי מוסר ויראה, ימצא שזו לכאורה הדמות החיובית הראויה! כפי הנאמר במשלי: "אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה". (כ"ח י"ד) ואילו האיש החושב עצמו כנקי מעבירות "כטלית שכולה תכלת" הוא הוא הראוי לגינוי! מדוע א"כ איש "ירא" זה אינו דמות חיובית?! ובכלל יש להבין: ישנה "מצוות התשובה" ואם "ירא" זה חושש מעבירות שבידו, עליו לנהוג כפי הכללים ששׂרטטו לנו חז"ל בעניין התשובה, ושב ורפא לו! מה א"כ חששותיו? ולא מדובר באיש הסובל מעצבים מתוחים ומהפרעות נפשיות, הגורמות לו חרדות ופחדים, שכן התורה פונה בציווייה רק אל היהודי הבריא בנפשו! מיהו א"כ אותו "ירא" השלילי?!

נראה שיסוד הדברים נמצא במעשה באלישע בן אבויה. אותו אלישע היה בעברו מגדולי התנאים, ענק שבענקים, אך יצא לתרבות רעה וירד לתחתית השפלות עד שנקרא בחז"ל: "אַחֵר" תלמידו רבי מאיר דבק בו גם לאחר שסרך. הוא פוגש את רבו בעיצומה של שבת רוכב על סוסו! גם בשפלות זו לא עזבו רבי מאיר והלך לצדו לשמוע את דברי תורתו. יצאו השניים את העיר והלכו כברת דרך ואז פנה אליו אלישע ואמר: "דייך, מאיר, עד כאן תחום שבת. אמר לו: מניין אתה יודע? אמר לו: מטלפי סוסי, שהייתי מונה והולך אלפיים אמה. אמר לו: וכל זו החכמה יש בך, ואין אתה חוזר בך? אמר לו: אין אני יכול. אמר לו: למה? אמר לו: שפעם אחת הייתי עובר לפני בית קודש הקודשים, רוכב על סוסי ביום הכיפורים שחל להיות בשבת, ושמעתי בת קול יוצאת מבית קודש הקודשים, ואומרת: "שובו בנים שובבים", חוץ מאלישע בן אבויה, שידע כוחי ומרד בי". (ירושלמי חגיגה ב.)

כיצד מתיישבים דברי בת הקול עם דברי הרמב"ם בתחילת הלכות תשובה (פרק א' ג'): "התשובה מכפרת על כל העבירות. אפילו רשע כל ימיו, ועשה תשובה באחרונה, אין מזכירין לו שום דבר מרשעו, שנאמר: "ורשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו" (יחזקאל לג, י"ב) וכך גם פסק הרמב"ם בפרק ג' הלכה י"ד: "אבל אם שב מרשעו ומת והוא בעל תשובה, הרי זה מבני העולם הבא! שאין לך דבר שעומד בפני התשובה! אפילו כפר בעיקר כל ימיו ובאחרונה שב, יש לו חלק לעולם הבא. שנאמר: שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו". ובמה אלישע בן אבויה גרוע ממנשה שרצח את סבו ישעיהו הנביא, ובחמישים שנים חטא בשפיכות דמים ועבודה זרה. ולמרות הכול ברגע האחרון חתר לו הקב"ה חתירה תחת כיסא הכבוד ופתח לו דלתי התשובה?! מעשה זה מובא גם בתלמוד בבלי במסכת חגיגה (ט"ו.) אך בשינוי קטן אבל משמעותי מאד, שם נאמר שענה אלישע לתלמידו: "שמעתי מאחורי הפרגוד "שובו בנים שובבים" חוץ מאחר" לכשנדייק במילים נראה שהשינוי בין הבבלי לירושלמי הוא בשם הניתן לו, בבבלי קראו לו: "אחר" ובירושלמי קראו לו בשמו: "אלישע בן אבויה". הכלל הוא שכשיש שינוי בין הירושלמי לבבלי הולכים אחר הבבלי. יש להבין מהו ההבדל המהותי אם בשמיעתו את בת קול בשם הכינוי שלו: "אחר" לבין אם שמע את שמו המקורי? מבאר הגה"ח רבי יוסף יצחק יעקבסון שליט"א ישוב נפלא: בת הקול יצאה אל אלישע בן אבויה כשהיה בשיא שפלותו, רוכב על סוסו בעיצומו של יום הכיפורים למרגלות חורבות הר הבית. גם שם פונים אליו משמים ואומרים לו: "שובו בנים שובבים" כולם כולל כל הרשעים שהרשיעו ביותר! השמים פתוחים לכולם! "חוץ מאחר" שפרושו, מלבד זה המדמה עצמו כ"אחר" היוצר לעצמו תדמית: "אחר", חש עצמו כזר, מנוכר, לאלוקיו ולעמו. בוגד בבוראו, בתורתו, במשפחתו ובעמו. הוא חושב לעצמו שהקריאה של: "שובו בנים שובבים" לא כוללת אותו! כי הוא יצא מכלל ישראל. אך הוא טועה טעות נוראה ועצומה! כי הוא לא אחר! יהודי הוא! בן מלך אהוב הוא! הוא באמת לא אחר אלא בן שובב שסרך! זו א"כ הסיבה בשינוי הלשון בין הבבלי לירושלמי, הקול האמיתי שנשמע היה: "אחר" ולא: "אלישע בן אבויה"! כי אין יהודי שנסגרו בפניו דרכי התשובה! אלא "אחר" זהו שם תואר לאחר - הרואה עצמו זר ליהדותו ולעמו. הטרגדיה היא שהוא זיהה עצמו כ"אחר"; הוא חיבר בין אלישע בן אבויה ל"אחר".

ונראה, אולי, שזהו פרופיל אישיותו של אותו: "ירא מעבירות שבידו" עסקינן באדם שבמקום לעשות תשובה ולשנות את דרכו, הוא נושא כל חייו את קופת השרצים על גבו. אחד כזה אכן "ישוב לביתו" כלומר, ישוב לביתו האמיתי אל חיק אביו שבשמים, ואז ישנה גם את תדמיתו לתדמית יהודי כשר שבזכות מצוות התשובה, שב לאישיותו החיובית שהייתה עוד קודם החטא. זהו עומק הבקשה: "השיבנו ד' אליך ונשובה, חדש ימינו כקדם". שנחזור לְמָה שהיינו קודם לחטא. זוהי עבודתנו בחודש הרחמים והסליחות: לדעת ולהפנים שאנו בני מלכים. ובעקבות מצוות התשובה, נזכה להשיל מעצמנו את תדמיתנו השלילית, ונזהה עצמנו באור יהודי חיובי.

סיפור לשבת

ד"ש מעולם האמת

סיפור פלאי שראה אור בימים אלה, בעקבות הסתלקות לבית עולמו של הרב אליעזר דוד פרידמן, מזקני וחשובי חסידות ויז'ניץ. איש אשכולות.

רבי מנדל שיינין זצ"ל, היה מגדולי השקדנים בישיבה ומטובי תלמידיו של "הסבא מסלבודקה", הגאון הצדיק רבי נתן צבי פינקל זצוק"ל. לימים כיהן הרב שיינין כרב ביהמ"ד "חניכי הישיבות" בבני ברק עד לפטירתו בשנת תשל"ו. היה זה בעת לימודיו בישיבה שבעיר חברון. יום אחד ישב התלמיד ר' מנדל בסמיכות ל"סבא", בעת שזה בירך ברכה אחרונה, "ברכת מעין שלוש". ה"סבא" ישב ובירך במתינות כמונה מעות את מילות הברכה, והבחור מנדל עשה אוזנו כאפרכסת ועקב אחר הברכה הנאמרת בכוונה עמוקה. כל מילה שיצאה מפי הסבא היתה ספוגה ומלאה ביראת שמים, ותודה עמוקה ממעמקי הלב לבורא שנתן לנו מיפי פרות הארץ לשבוע ממנה. בעוד הסבא אומר את המילים המוכרות כל כך "ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה..." שמע התלמיד שהוא מוסיף נוסח לא מוכר: "ועל ברית ותורה שנתת לנו". התלמיד הביט ברבו הגדול בפליאה. זו אינה הפעם הראשונה שהוא שומע את הסבא מברך את ברכת "על המחיה", פעמים רבות שמע אותו, עוד בישיבה בסלבודקה שבליטא מברך את הברכה. למיטב זכרונו תמיד אמר את הנוסח המקובל. אמון על הכלל של 'לא הביישן למד' ו'תורה היא וללמוד אני צריך', החליט לגשת ולשאול, הרי חייב להיות הסבר לכך. מי שהכיר את הסבא ידע שהליכותיו מדוקדקות בתכלית הדיוק, אומר ועושה. ניגש אל ה"אלטער" והתבונן בו. ה"אלטער" הביט בו מבעד למשקפיו העגולות ושאל: "וואס ווילט איהר? אתם רוצים משהו?" "כן", עונה מנדל, "שמעתי את הברכה שהרב

המשך בעמוד הבא...

בירך בתוספת המילים 'ועל ברית ותורה', ורציתי להבין מדוע הוסיף ראש הישיבה מילים אלו בנוסח הברכה, מה המקור לכך?" "ראיתי את הגירסה הזו במחזור ויטרי", השיב לו הסבא בחביבות, "און איהר קענט זיך אויך פיהרן אזוי" (וגם אתה יכול לנהוג כך). תלמיד השומע מילים כאלו מפי רבו – אינו יכול לשנות מהם זיז כלשהו. זאת הוראה מפורשת מפי הסבא! מאותו יום ואילך קיבל על עצמו להוסיף "ברית ותורה" בנוסח ברכה אחרונה. כל חייו נהג ר' מנדל בהנהגה זו, ולא עוד אלא אף לימד את בניו, כולם גאונים מובהקים בתורה, על גרסה זו, בהוראה ברורה שיצאה מפי רבו, הסבא הצדיק מסלבודקה.

במרוצת השנים עבר ר' מנדל להתגורר בבני ברק, שם פתח את בית המדרש 'חניכי הישיבות'. לאחר פטירתו של ר' מנדל בשנת תשל"ו, החל בנו הגאון רבי נחום שיינין שליט"א, אב"ד תל אביב, ללמוד משניות לע"נ אביו בכל ליל שבת בביהמ"ד 'חניכי הישיבות' בו כיהן אביו. שבת אחת הגיעו למשנה במסכת ברכות (ג, ג), בנידון חיוב נשים בברכת המזון, האם חיובן הוא מדאוריתא או מדרבנן, והעמיקו בדברי רבי עקיבא איגר המדבר על העניין "שאינן לא בברית ולא בתורה". כיון שהזכיר את המילים "ברית ותורה", סיפר ללומדי בית המדרש, אגב אורחא, על מנהג אביו להזכיר "ברית ותורה" בברכה אחרונה של ברכת 'מעין שלוש', כפי ששמע מן הסבא מסלבודקה, שנהג כך על פי מחזור ויטרי. הוא סיפר את המעשה ששמע מאביו לפי תומו, ולא תיאר לעצמו אלו ניצים יתעופפו בעקבות סיפור זה.

במוצאי שבת לאחר תפילת ערבית ניגשו אל ר' נחום כמה מחשובי המתפללים, תלמידי חכמים מופלגים מצד עצמם, ומחזור ויטרי בידם. "ילמדנו רבינו" פתח אחד מהם, "היכן מובאת במחזור ויטרי גירסה זו?" חיפשנו רבות בהלכות סעודה וברכות הנהנין, ולא מצאנו את הגירסה של ברכה אחרונה עם המילים "ברית ותורה". ר' נחום נבוך: "שמעתי זאת מאבי לא פעם אחת, אבל אודה על האמת שלא בדקתי במחזור ויטרי מבפנים, אתם מכירים את הכלל "אין בודקין מן המזבח ולמעלה"... אם הסבא מסלבודקה אמר לאבי שראה את הגירסה הזו במחזור ויטרי, אין לי ספק שכך היה. הסבא לא אמר דברים מליבו. גירסה זו מלווה אותי מאז ינקותי ומעולם לא פקפקתי בדבר. אלא מאי, נעלם הדבר? עלינו לברר מקחו של צדיק, ולהצדיק את גרסתו של הסבא מסלבודקה". עמדו הוא והלומדים בבית מדרשו ועיינו עמו שוב במחזור ויטרי, בכמה מקומות הקשורים לעניין, אך לא מצאו בשום מקום היכן מוזכרת גירסה זו. ר' נחום שב לביתו כשהוא תוהה ומשתומם. איך באמת קורה דבר כזה? הרי הסבא מסלבודקה אמר שראה גירסה זו במחזור ויטרי. אם הוא זצ"ל אמר כך, אין ספק שהדבר כתוב שם. אם כך, מדוע היא נעלמת מעינינו ואין מוצאים אותה? כמה ימים התהלך ר' נחום וראשו בל עמו, על שאינו יודע להסביר את פשר המעשה המלווה אותו מאז ילדותו. הוא חיפש שוב ושוב במחזור ויטרי, אך חיפושיו היו לשווא. הוא לא מצא כלום. לאחר שעבר על הספר בכל מקום רלוונטי ולא מצא דבר, נואש ממציאת הגירסה. עוגמת נפש מילאה את ליבו מהעניין, וחלישות הדעת על כבוד הסבא מסלבודקה, שנראה כאילו טעה, חלילה, בדבר משנה.

באחד מלילות אותו שבוע, רואה ר' נחום בחלום את אביו המנוח, הגאון הצדיק ר' מנדל, בבהירות רבה, כפי שהיה נראה בחיי חיותו. ר' נחום התרגש ונפעם בחלום. זה זמן רב לא ראה את אביו בחלום, ואף אם ראה היה זה חלום מעורפל ומטושטש. כעת חש את אביו כאילו הוא חי ועומד לידו. ניגש אל אביו והחל משוחח עמו כאילו חזר אביו לחיים. לא עוברים אלא שניים ושלושה משפטים ור' נחום נזכר בדבר המטרידו. הוא פנה לאביו ושאל אותו בנושא המעיק כל כך על ליבו, גירסת "ברכת מעין שלוש" שנמצאת, או לא נמצאת במחזור ויטרי. "סיפרתי בשמך, אבא, על מנהגו של הסבא מסלבודקה להזכיר 'ברית ותורה' בברכה אחרונה, כפי שאמר לך שראה במחזור ויטרי, והנה כמה תלמידי חכמים באו והעירו שאין במחזור בנוסח הברכה, שמץ שינוי מהגירסה המקובלת בידינו", התאונן הבן בחלום לפני אביו. ר' מנדל הצביע על דמות שעמדה קרוב אליו. "רואה אתה יהודי נכבד זה?" "אכן" אמר ר' נחום למראה אדם בעל הדרת פנים מכובדת. "אם כך, שאל אותו, הוא יודע". ובמילים אלו נעלם. ר' נחום מתעורר משנתו כשהוא חדור בתחושה עמוקה שהיה זה חלום אמת. החלום היה כה חי עד שחש באמיתתו. הכלל של "דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין" ו"אין חלום בלא דברים בטלים", היה ידוע לו משכבר הימים, אך כעת חש שהחלום הינו אמת ואינו פרי דמיונו, או שראה דברים מהרהורי ליבו. הוא זכר את כל המדובר לפרטי פרטים, כאילו התרחשו הדברים במציאות. והעיקר, הוא הכיר היטב את הרב נשוא הפנים שעמד ליד אביו, וזיהה אותו בוודאות, דמות חשובה מאד בבני ברק, הידועה בכל רחבי העולם החסידי, הלא הוא הגאון החסיד רבי אליעזר דוד פרידמן שליט"א שהתגורר לא הרחק מביתו... ר' נחום הכיר את הגרא"ד פרידמן היטב, הוא החליט להכות על הברזל בעודו חם, יצר עמו קשר עוד באותו יום וקבע עימו פגישה. בהגיעו אליו, סיפר להגה"ח רבי אליעזר דוד את המעשה, כשהוא מתאר את הנהגת אביו כפי ששמע מהסבא מסלבודקה, המשיך וסיפר על שיעורו בליל שבת, שאלת האברכים, והחלום שחלם אמש. הגרא"ד התפעל מאד מהחלום. "אין ספק, זהו חלום אמת! דבר פלא אומר לך, גם אני לא ידעתי עד לפני זמן קצר על נוסח זה המופיע במחזור ויטרי, ואם היית בא לשאול אותי עד לא מכבר, לא הייתי יודע מה לענות לך, אלא שממש בתקופה האחרונה עיינתי בספר "ליקוטי מהרי"ח" של הגה"צ רבי ישראל חיים פרידמן זצ"ל אב"ד ראחוב, ובהלכות 'ברכות הנהנין' הוא מביא גירסה זו בשם מחזור ויטרי (חלק ב' סימן נ"ט) בהלכות ליל הסדר. ר' נחום נפעם. הלכות ליל הסדר? דבר כזה כלל לא עלה בדעתו. הוא מיהר לעיין במחזור ויטרי, ואכן מצא כי בהלכות ליל הסדר מובא נוסח ברכת 'מעין שלוש' על ארבע כוסות ששותים בליל הסדר, וכותב כך: ... לאכול מפריה ולשבוע מטובה ולהודות לך עליה ועל ברית ותורה שנתת לנו. רחם ה' אלוקינו על ישראל עמך וכו'.

המשך בעמוד הבא...

ולבסוף כותב שם: "ברית ותורה צריך להזכיר בה בברכת הארץ" (ואגב, גם בספר "בירור הלכה" להג"ר ר' יחיאל אברהם זילבר זצ"ל בן הגאון ר' בנימין זילבר זצ"ל, מובא כי כך נהג הסבא מסלבודקה כפי שהעיד תלמידו רבי מנדל שיינין זצ"ל). (יישר כח לסופר הרה"ח יאיר וינשטוק הי"ו, ששיתף אותנו בסיפור נפלא זה מאוצר גנזיו). מתוך 'תבונות' מקץ תשע"ז.הופץ ב"דרשו".

שביבים / שאול שיף

לעקוף את הקורונה

כתב אהדן ברגמן ב"המבשר": "בשבוע הבא מסתיימת הקורונה", שח לי מאן דהו ברצינות תהומית ביום שלישי שעבר. כששאלתי למה כוונתו, התברר כי הוא מלומדי הדף היומי ומתעתד לסיים את מסכת שבת מחר בעזרת ד'. "התחלנו את מסכת שבת עם תחילת הקורונה", הסביר לי, "ונסיים אותה גם כן עם סיומה"... אז בלי להיכנס להבטחה הסגולית של אותו לומד מאושר, קלטנו לפתע את המציאות מהפן השני. העובדה כי 'מסכת שבת' על מאה חמישים ושש דפיה, חוותה אתנו וצלחה עמנו יחד את התקופה הקשה הזו. בתקוה כי אכן נגמור עם זה. אך מאידך, ישנו כאב נוקב שהועלה כבר כמה פעמים לאחרונה. למרבה הצער, הקורונה גבתה המון קרבנות גם בשדה הדף היומי - 'נעדרי דף היומי'. 'פצועי הדף'. 'מתמודדי הדף'... חורים והשלמות, קשיים ומהמורות...

הרבה מהלומדים - שבמחזורים כתיקונם היו מצליחים ללמוד את מסכת שבת כולה בשקיקה רבה, כאפקט של ההתלהבות הגדולה במעמדי סיום הש"ס וההתחלה הנפלאה שנחגגה בתחילת השנה (כן, השנה. תש"פ. מי מאמין שזה כל כך קרוב. נראה שכבר חלף עשור מאז...) - הפעם, מוצאים עצמם מדדים קצת מאחור עקב שיבושי סדרי החיים. אמנם ישנם רבים וטובים שלא ויתרו לעצמם. שמרו היטב על הלימוד היומי בכל מצב. בימי סגר וימי בידוד, במלוניות ובקפסולות. כן הרגישו טוב, לא הרגישו טוב - את הדף היומי הם לא עזבו אף יום אחד. לא פסחו עליו ויהי מה; אחרים, שלא הצליחו להדביק את הקצב, דאגו להשלים, לכסות חורים. העיקר לא להישמט מהרכבת הנוסעת.

אדרבה, רבים סיפרו כי תקופה זו הקלה עליהם בלימוד הדף היומי. דווקא השגרה המקרטעת הטיבה להם. הם מצאו לעצמם יותר זמן ללמוד את הדף, לעומת זמני שגרה בהם עסוקים בסדרים אחרים. טוב, מה שהיה היה. מחר פותחים דף חדש. מתחילים מסכת חדשה - מסכת עירובין. וזה חל בדיוק בימי הנופש, מה שאמור להקל על כל הטרודים והעסוקים. אז כעת הזמן לעקוף את הקורונה ולהישאב חזרה אל ההתרגשות הגדולה שחווינו כולנו בעת 'סיום הש"ס', להתחיל מחדש את הלימוד. איש איש לפי דרגתו. המזורזים יזדרזו יותר, והנרפים מעט, יחלצו כעת מותניהם להתחיל ברעננות מחודשת; ותהיה זו זכות נוספת עבור כלל ישראל הזקוק לישועה, שכוח התורה יעמוד לנו למגן ולמחסה מכל צער וצוקה.

"תודה, אנחנו מסתדרים"

כבר פורסמו לא אחת עובדות נפלאות שאירעו עם אברכים, להראות איך גם בדורנו ניתן לשבת בסוכת האמונה כל השנה כולה, ולהגות בתורת ה' יומם ולילה בלי שום עסק אחר. נביא שני מקרים נפלאים שאירעו באחרונה, שמראים איך הקב"ה דואג לעמלי התורה שיהיה להם את כל צרכם.

סיפר לי ראש כולל אחד נמרץ, שמידי שנה רגיל לחלק לאברכים 'תוספת חג' נאה שתסייע בהוצאות העצומות של החג. ראש כולל זה מאד מכבד את האברכים, ומקפיד מאד לתת להם את הסכום במזומן, ולא 'מגולם' באריזות מזון ומענקי חג למיניהם - אולם השנה [תשע"ט] הוא סמך על נדיב אחד, שבסופו של דבר אילץ אותו לרכוש קרטון עופות וחמשה קילו בשר לכבוד החג בעד כל אברך, ובנוסף לכך הדבר גרר אותו להוצאה של 3000 ש"ח שהיה עליו להביא מעצמו, כהשתתפות עצמית. וכך במשך כמה ימים הוא התהלך בהרגשה לא טובה, מדוע לא זכה הפעם לחלק סכומי כסף כרצונו. והנה ממש בעיוה"כ, מתקשר אחד מהנדיבים שאליהם פנה בבקשת עזרה, ומספר שנותרו לו 3000 (!) שקלים מגיוס כספים שעשה למען אחד מהכוללים הענקים בארץ, וזאת בתנאי שהסכום יוקדש בדווקא למוצרי בשר או עופות, כדרישת תורמיו... באותו רגע תפס מיודענו ראש הכולל בבת אחת, למה הוצרך להשיג בדיוק את הסכום הזה על עופות ובשר לאברכים, כי מאין היה מתחיל עכשיו להתארגן ביום האחרון של הזמן במציאת קרטונים של עופות ובשר? וכך הכין הקב"ה מלכתחילה את הצלחתו בהשלמת המגבית. סיפור נוסף פלא והפלא ששמעתי בשבוע שעבר מכלי שני: בסוף חודש אלול התקשר גביר אחד למשרדי 'יד אליעזר' וביקש לתרום סכום גדול לכמה אברכים עמלי תורה. במשרדים שם הציעו לו לפנות אל הגאון הגדול רבי אשר אריאלי שליט"א, שהוא מראשי ישיבת מיר ומכיר היטב אברכים בעלי משפחות מרובות ילדים שמטבע הדברים מצבם דחוק וזקוקים לעזרה כספית כזו.

הוא התקשר במהרה לגאון הנ"ל, שאמר לו על אתר חמשה שמות של אברכים שידועים לו כבעלי משפחות גדולות שמצבם דחוק מאד. המבין יבין, שהוא לא שלף שמות סתמיים מתלמידיו. למותר לציין שבתור מי שמשמש בתפקיד מרכזי בישיבה, שופכים את ליבם לפניו אנשים רבים, ובוודאי ידועים לו עשרות מקרים קשים בישיבה, ומבניהם הוא בחר את חמשת המקרים הקשים ביותר, אותם שלדעתו

יותר 'נצרכים' מכל הרשימה המוכרת לו. תדהמת הגביר הנ"ל לא ידעה גבולות. כל חמשת האברכים (!!) שהוא התקשר אליהם בעצמו מתוך רצון כנה לעזור, כולם (אבל כולם!) סירבו, בתואנה שהם מסתדרים והם לא צריכים עזרה, והכל טוב, ושלום... יצויין שהוא פנה אליהם בצורה מאד סימפטית, הוא לא ביקש שישלחו לו דפי חשבון וצילום משכורת, גם לא דרש ספחי תעודות זהות ותצלום בני משפחה... ובכל זאת הם סירבו בטענה שאולי יש שנצרכים יותר מהם... תשובתם גרמה לקידוש ה' עצום!! בוודאי מוכרח להיות שהצדיקים הללו כ"כ רגילים בסייעתא דשמיא שמושפעת עליהם כסדר, עד שאינם מגדירים את עצמם כנזקקים ואינם להוטים להשיג עוד כמה מצלצלים. והקב"ה דואג להם תדיר שישמר כבוד התורה שלהם, להמציא להם כל צרכם וסיפוקם בדרך כבוד הראויה לעמלי תורה יקרים אלו שעלייהו קאי עלמא. אשרי מי שיאמין לאמת הברורה והפשוטה הזאת, שגם בימינו עוזר ה' שלא כדרך הטבע לעמלי תורה, שעי"כ יזכה לתורה.

(מתוך מאמרי 'עינינו גל' בתוך אוסף גיליונות לך לך תשע"ט)

כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַה' אֱלֹקֶיךָ וגו'. לֹא תֹאכַל כָּל תּוֹעֵבָה

באולם הייצור הראשי של אחד ממפעלי הממתקים הגדולים בסין, פלגי זיעה ואדי מים עולים מתוך סירי קיטור מבעבעים, עליהם מאות פועלים עמלים, מערבבים ומבשלים ומגלגלים, עד לקבלת עיסת ממתקים, משם מועברת העיסה למכונות ומערבלים בהם מוסיפים תמציות טעם וריח, מתוך שלל ניחוחי פירות האילן ותותי השדה; משם הם מועברים ומוכנסים תחת עול המחרשה של מכונות ה'פרעס', לקבלת תואר של צורה מתוך שלל צורות שונות ומשונות שלא שיערום אבותינו מעולם; משם הם עוברים עוד אי אלו גלגולים עד שהם נהפכים לסוכריות גולמיות.

באולם סמוך רצים עוד פועלים מאובקים מכף רגל עד ראש, עמלים בהכנת תערובת אבקה חמוצה המועברת אחר כבוד לכבשני-אש, משם יוצאת האבקה לאולם שלישי היישר למכונות תופים מיוחדות, בתוכם מערבבים את הסוכריות הקשות עם האבקה החמוצה, ובכך יקרא שמו בישראל 'חמוץ מתוק'... משם הם מועברים לחדרי ייבוש, ומשם למחלקת האריזה, בה הם נעטפים ונסגרים עם חותמת הכשרות המתנוססת עליהם כדי שיכירו וידעו כל באי עולם כי על טהרת הקודש נעשו ללא שום חשש ופקפוק כלל, ובכך ראויים המה לעלותם על שולחנם של צרבי דרבנן ב'אבות ובנים' ובחברות המשניות, לקיים דבש וחלב תחת לשונך ולענג בהם את ילדי החמד בתענוגי השבת, שיהא חיכם ממתקים ומחמדים. אחר העמל הרב תהא ברכת 'שהכל נהיה בדברו' נאמרת בכוונה יתירה מפיות עמך בית ישראל.

על הכול נוסיף את ניצוח מלאכת הקודש של משגיחי הכשרות העומדים על משמרתם שיהא הכול על הצד המהודר ביותר. וכאן המקום להוקירם ולהעריכם. ישובים המה על אדמת ניכר ימים לילות ושבועות במסירות אין קץ לוודא שחלילה לא ייצא שום מכשול מתחת ידם. עבודתם מתחילה מבראשית - בבדיקת כל המרכיבים והסממנים, ניקיון ובדיקת המחסנים עד אחרוני החדרים, לאחמ"כ מתחיל תהליך ההכשרה - מסכת שלמה בפני עצמה הכוללת הגעלה הכשרה וליבון עם לשונות אש ותימרות עשן, ואחרי ככלות הכל, מתחילים מיד במסכת חדשה של הייצור עצמו הכולל השגחה צמודה ופיקוח, בה נוטלים המשגיחים חלק בראש זה בכה וזה בכה איש על מחנהו ואיש על תפקידו, מעליהם עומד משגיח ראשי לפיקוח, ניהול, עצה והדרכה. רק בכך מצדיקים הם את חותמת הכשרות הנצמדת אל המוצר. וכי תימא שבזה יצאו המשגיחים ידי חובתם? טעות חמורה בידכם - אין זה כי אם תחילת עבודתם, מעתה ילכו המה בחיל, ולא תמיד בכח, בכל מבואות המפעל, היכליו חדריו ומחסניו, פינותיו ומכונותיו, ישגיחו יפקחו וירוצו ממשמרת למשמרת לוודא כי הכול כשורה, ועד אשר ייצאו אחרוני המשלוחים ארוזים וסגורים גם הם בחותם הכשרות, לא ינוחו ולא ישקטו. מקיימים הם ודרשת וחקרת הדק היטב - היטב הדק, למען יהיה הדבר בשלימות הכשרות ובתכלית ההידור.

מספר גאב"ד חרדים שליט"א: מתוקף תפקידי כרב המכשיר של הייצור המיוחד במפעל בסין, קיבלתי באחד הימים טלפון בהול מהמשגיח הראשי אשר בתוך המפעל כשהוא נסער כולו. במה דברים אמורים? זה להם ימים אחדים שרואים הם שהמפעל איננו מתנהל כשורה, אך עדיין לא עלו על פשר הדברים. הכול התחיל בעת שהמשגיח האחראי על קווי האריזה גילה לחרדתו שכמויות האריזות אינן תואמות את כמויות הייצור. דהיינו, שמרובות הן פי כמה מכמות הייצור עצמו ואינם תואמות את הרשימות של משגיחי הכשרות הצמודים לקווי הייצור השונים. פירוש הדבר, כי אי שם בין הייצור לבין האריזה, מוחדרות פנימה בדרך כל-שהיא כמויות אדירות של מיני מתיקה ממקום אחר חלילה. שוד ושבר. אך אויה, הכול נראה על פניו בסדר, וככל שבדקו ויגעו למצוא את הפרצה, לא מצאו. ולא זו בלבד, אלא שבמקביל, גם המשגיח אשר במחלקת התנורים וחדרי הייבוש החל להתלונן כי העובדים אשר תחת פיקוחו החלו להתנהג בפתאומיות באופן מחשיד, ובכל פעם שהוא נכנס להשגיח בתוך חדר הייבוש מזרזים אותו לצאת לבל ישהה בפנים יותר מרגעים ספורים; ומאידך, בכל פעם שהם נכנסים לאותו חדר, מקיימים המה בהידור את 'והדלת סגרו אחריו' מבתוכו פנימה ואין ביכולתו להיכנס - דבר הנוגד בתכלית את דרישת הכשרות לתת כניסה למשגיחים בכל עת ועונה בכל מקום שהוא בכל שטחי המפעל כולו ללא יוצא מן הכלל. זאת ועוד, שהעובדים לא נותנים לו להדליק אור בחדר בטענת הבל כי בתנור ההוא יש חשש 'גרמא' של פיצוץ ושריפה, אולם ראה זה פלא, כי בכל עת שהם שוהים שם, מיד 'ויהי אור' ככל אוות נפשם ללא שום שריפה, והדבר אומר דרשני. וגרוע מכך והחמור מכולם הוא, שהכלל 'כבולעו כך פולטו' (פסחים ל: ועוד) אינו תקף בחדר זה - אלא כל כמות שנכנסת לכאן לייבוש יוצאת כפולה ומכופלת, והוא פלאי. תעלומה ואין קורא לה. אשר על כן הגיעו למסקנא פשוטה, שללא צל של ספק, רמאות יש כאן, ויש לפסול את הייצור כולו. ועתה נפשם בשאלתם, מה יעשו בעושי המלאכה, האם להמשיך לעקוב אחר הרמאות ולגלות את הפרצה, או להפסיק פעולתם לאלתר ולהחרים את תכולת המפעל כולו כדת וכדין. ברור שהוריתי להם לפסול תיכף ללא שהות את כל הייצור ולהפסיק תיכף את פעולתם, כאשר במקביל נתתי מהלכים בידם כדת מה לעשות, לפי אישורי הסמכות אשר בידי ביני לבין הנהלת המפעל. בסוף אותו יום עבודה, הסתתרו כמה משגיחים בתוך המפעל וכשראו כי אין איש יצאו ממערתם והחלו במלאכתם. בנשימה אחת עטו כולם על אותו חדר מסתורי, הוציאו כל העגלות ורוקנו כל תכולת החדר ופתחו באמצע ימות החמה בבדיקת חמץ נרחבת בכל פינה ופינה - עד שמצאו בתחתית אחד הקירות כמין טלאי מהודק היטב ולא נראה לעין... תיכף קרעוהו ומתחתיו גילו את

הפרצה הקוראת לגנב - דלת סתרים קטנה שהובילה לצדו החיצוני של המפעל. משגיח צנום השתחל פנימה וחשכו עיניו מלראות... הוא מצא את עצמו בתוך מחסן ששכן מחוץ למפעל, שם שכנו מסודרות רבבות סוכריות גולמיות דומות להפליא לאלו שבפס הייצור, אך הבדל קטן-אדיר ביניהן - הן היו טריפה למהדרין! מהן עם חששות של איסורי אורייתא, חלקן עם חשש ציפוי מן החי, חלקן עם חשש של סתם יינן, ה"י. במקום 'לא תאכל כל תועבה', רצו הגויים להכשילנו בממתקי תועבה! מתברר, שאחרי ההכשרה פרצו הגויים מבחוץ באין רואים חור בדופן, סתמוהו עם דלת סתרים וטלאי לא נראה לעין, דרכו העבירו והשחילו סוכריות לא כשרות לתוך אותו חדר סודי, סידרון נאה על גבי מגשים מותאמים והעבירו אותן הלאה יחד עם הסוכריות הכשרות להמשך תהליך האריזה ובכך הכפילו את הכמויות פי כמה וכמה. בזה סברו להרוויח בכפליים, ראשית להוריד מהם את עול משגיחי הכשרות, ובנוסף להיפטר מכמויות הסוכריות הישנות. עם קבלת תוצאות החקירה קיימו המשגיחים גם הם את הפסוק והדלת סתרים סגרו אחריהם, החזירו את כל העגלות על מקומן. סגרו את האור שלא יתפוצץ, לקחו את כל חותמיהם וחפציהם ומבחר אביזריהם, והלכו מבלי לשוב לעולם... בכך פסלנו לצמיתות את המפעל כולו, וכל הייצור הכשר-לא כשר ירד לטמיון. כך היא דרכה של כשרות, ודרשת וחקרת הדק היטב אם אכן נעשה הדבר כהלכתו, ככל משפטו וחוקתו!

(מתוך שיחת גאב"ד חרדים שליט"א)

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net